

עיה"ק ירושלים ת"ו
יום שני, י"ט בניסן ה'תשפ"ג

כנוס תורה בק"ק גילה - ירושלים ת"ו

יסודות דין יו"ט שני של גליות ודין בן ארץ ישראל היוצא לחוץ לארץ, והיפכא, כולל מנהג חב"ד

א. מבוא

משך החודש האסטרונומי הממוצע, שהוא משך הזמן הממוצע¹ של מחזור תנועת הלבנה סביב כדור הארץ (הזמן הממוצע בין מולד למולד), הינו 29 ימים 12 שעות ו-793 חלקים², כך שחודשים מסוימים בעלי 29 יום, וחודשים אחרים בעלי 30 יום³.

המצוה הראשונה שניתנה לעם ישראל, ערב יציאתו ממצרים, היא מצות קידוש החודש, שניתנה במילים⁴:
הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה; מִצְוָה עָלֶיהָ כּוֹתֵב הַרְמַב"ם⁵: הוא שצונו ית' **לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים**, וזוהי מצות קדוש החדש, והוא אמרו יתעלה: החדש הזה לכם ראש חדשים, ובא הפירוש: **עדות זו תהא מסורה לכם** ... מצוה זו לא יעשה אותה לעולם זולת בית הדין הגדול לבד.

יוצא כי הקביעה, על פי תורה, אם חודש יהיה מלא⁶ (היינו של 30 יום) או חסר (היינו של 29 יום), נעשית על ידי בית הדין הגדול שבירושלים, אליו היו מגיעים עדים שראו את חידוש הירח בליל 30 לחודש.

וז"ל הרמב"ם⁷: בית דין **מחשבי**ן בחשבונות כדרך שמחשבים האצטגנינים שיודעין מקומות הכוכבים ומהלכם, וחוקרים ומדקדקים עד שידעו אם אפשר שיראה הירח בזמנו, שהוא **ליל שלשים**, או אי אפשר. **אם ידעו שאפשר שיראה, יושבין ומצפין לעדים כל היום כולו, שהוא יום שלשים, אם באו עדים ודרשום וחקרום כהלכה, ונאמנו דבריהם, מקדשין אותו**, ואם לא נראה ולא באו עדים, משלימין שלשים ויהיה החדש מעובר. ואם ידעו בחשבון שאי אפשר שיראה, אין יושבים יום שלשים, ואין מצפין לעדים, ואם באו עדים, יודע בודאי שהן עדי שקר, או שנראית להם דמות לבנה מן העבים, ואינה הלבנה הודאית.

¹ ע"י באריכות תורה שלמה לרב כשר, ח"ג, קובץ סוד העיבור, פ"ז, ע"י קא ואילך.

² ע"פ אמרא של רבן גמליאל במסכת ראש השנה כה, א; הלכות קידוש החודש פ"ו ה"ג. "חלק" הוא 1/1080 של שעה (הלכות קידוש החודש פ"ו ה"ב), והיינו 3 שניות ושליש.

³ בהיות אורך החודש מספר שלם של ימים.

⁴ פרשת בא, שמות יב, ב.

⁵ ספר המצות מ"ע קנג.

⁶ ע"י הלכות קידוש החודש פ"א ה"ד.

⁷ הלכות קידוש החודש פ"א ה"ו.

איך בפועל הודיעו לבני הגולה⁸, שבית הדין שבירושלים קידשו את החודש בום ל' - כך שאותו יום נהפך ליום א' לחודש החדש, והחודש הקודם נמצא חסר? על זה מוסרים לנו חז"ל במשנה, מסכת ראש השנה⁹:
בראשונה היו משיאין משואות, משקלקלו הכותים, התקינו שיהו שלוחין יוצאין.

ובלשון הרמב"ם¹⁰: בראשונה, כשהיו בית דין מקדשין את החדש, היו משיאין משואות בראשי ההרים, כדי שידעו הרחוקים, משקלקלו הכותים, שהיו משיאין משואות כדי להטעות את העם, התקינו שיהו שלוחים יוצאין ומודיעין לרבים.

עוד במשנה בראש השנה¹¹: על ששה חדשים השלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח על אב מפני התענית על אלול מפני ראש השנה על תשרי מפני תקנת המועדות על כסלו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים וכשהיה בית המקדש קיים יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן. והדברים הובאו להלכה ברמב"ם¹².

ב. יו"ט שני של גלויות בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי ראיית הלבנה

והשאלה: מה עשו בני הגולה¹³ אליהם לא הגיעו השלוחים?

בגמרא ביצה¹⁴, פוגשים במונח "שני ימים טובים של גלויות", ופירש"י: של גלויות: שאין עושין אותו אלא בני גלויות הרחוקים מבית דין ואין השלוחין יכולין להגיע אצלם מראש חדש עד יום טוב להודיעם באיזה יום נקבע החודש, אם ביום שלשים אם ביום שלשים ואחד, ועושין שני ימים יום טוב מספק ... ובדומה כתב הרמב"ם¹⁵: כל מקום שהיו השלוחין מגיעין, היו עושין את המועדות יום טוב, ככתוב בתורה, ומקומות הרחוקים שאין השלוחים מגיעין אליהם, היו עושין שני ימים מפני הספק, לפי שאינם יודעים יום שקבעו בו בית דין ראש חדש איזה יום הוא¹⁶.

⁸ לרוב הפוסקים מדובר בבני הגולה, לשיטת הרמב"ם מדובר במקומות אליהם לא הגיעו השלוחים, אפילו בארץ ישראל, וכפי שיבואר בהמשך.

⁹ ראש השנה פ"ב מ"ב (כב, ב).

¹⁰ רמב"ם הלכות קידוש החודש פ"ג ה"ח.

¹¹ ראש השנה פ"א מ"ג (יח, א).

¹² רמב"ם הלכות קידוש החודש פ"ג ה"ט.

¹³ לרוב הפוסקים מדובר בבני הגולה, לשיטת הרמב"ם מדובר במקומות אליהם לא הגיעו השלוחים, אפילו בארץ ישראל, וכפי שיבואר בהמשך.

¹⁴ ביצה ד, ב.

¹⁵ רמב"ם הלכות קידוש החודש פ"ג ה"א.

¹⁶ ועי' אנציקלופדיה תלמודית ערך יו"ט שני של גלויות עמ' צג-צד, שרבים מהראשונים סוברים שאף בזמן שקידשו את החודש על פי הראייה, לא היו צריכים לעשות (יום כפור) אלא יום אחד (שאלות שאילתא מו; תוס' עירובין לט, א-ב ד"ה אי; ראבי"ה סי' תתפו; ריטב"א ר"ה יח, א ועוד), שאי אפשר שלא לאכול ולא לשתות שני ימים ושני לילות, שיש שיבואו לידי סכנה (שאלות שם), והיא גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה, ולכן הולכים אחר רוב השנים שאין אלול מעובר. ועי' ראש השנה יט, ב; לב, א; ביצה ו, א; כב, ב: מימות עזרא ואילך, לא מצינו אלול מעובר. וכן עי' ירושלמי ראש השנה פ"א ה"ד: אמר לון רב חסדא (למי שצם יומיים יו"כ): למה אתם מכניסין עצמכם למספק הזה, חזקה שאין בית דין מתעצלים בו (וע"ש במפרשים). ובשו"ת נו"ב מה"ק יו"ד סי' נז, ד"ה ומה שפלפל, דוחה את הכו"פ שהקשה למה לא תיקנו יום שני של יו"כ, בו יאכלו פחות מכשיעור (וכתב הנו"ב) שהיה צריך להקשות טוב יותר: למה לא אסרו מלאכה ביום השני, ותיירץ: מימות עזרא לא מצינו אלול מעובר, ובכל ימי התנאים והאמוראים לא איקלע רק שתי פעמים, ולמיעוט שאינו מצוי לא חיישינו, עכ"ל. וכן עי' ערוך השלחן או"ח סי' תרכד ס"ח.

ג. יו"ט שני של גלויות אחרי שנקבע הלוח על ידי הלל השני

בשנת ד'ק"ט (4119, היא שנת 359 למנינם)¹⁷, בימי אב"י ורבא, תיקן הלל השני¹⁸, הנשיא האחרון שבארץ ישראל, את הלוח שבידינו¹⁹. ולכאורה היה מן הדין שמזמן זה, ינהגו בכל מקום יו"ט אחד בלבד.

ועל זה שואלת הגמרא במסכת ביצה²⁰: והשתא דידעינן בקביעא דירחא, מאי טעמא עבדינן תרי יומי? ומשיבה: משום דשלחו מתם (משם – היינו מארץ ישראל): הזהרו במנהג אבותיכם בידכם, זמנין דגזרו המלכות גזרה, ואתי לאקלקלי.

ופירש"י: דגזרי המלכות גזרה: שלא יתעסקו בתורה, וישתכח סוד העיבור מכם, ותעבדו נמי חד יומא, ואתי לקלקולי ולעשות חסר מלא ומלא חסר, ותאכלו חמץ בפסח.

אך עי' באוצר הגאונים²¹ אגרת מרב האי גאון²², תשובה שהשיב לרבינו נסים גאון²³ בן רבי יעקב מקירואן²⁴, בדבר שני ימי יו"ט שבגליות, שם כותב רב האי שיו"ט שני של גליות, "גזרה היא מימות הנביאים הראשונים, וכך הנהיגו הנביאים את ישראל, כך הוא הדבר ... וכך היה יחזקאל, וכך היה דניאל עושה ... וכיון שכך נהגו ישראל על פי הנביאים, נעשית מצוה על כל בני גליות לעשות כן כמצוה האמורה מפי הגבורה. ושמא מימות יהושע בן נון כך הנהיג את כל היוצאים ומשתהים ח"ל (חוזה לארץ) לעשות ... מפני מה אנו עושין שני ימים, ואין כאן ספק! והוא ששאלנו בשמועה זו: והאידנא דידעינן בקביעא דירחא, מ"ט קא עבדינן תרי יומי? ויש לדבר זה שתי תשובות: אחת מהן, כי גם עכשיו, פעמים שיהיה שמד שם, ויצטרכו לשנות, ויתקלקל הדבר. וזהו שאמרנו: זמנין דגמרי וגזרי שמדא, ומתקלקל מלתא²⁵. ותשובה האחרת: כי הנביאים צוו את ישראל שבח"ל, ואין אנו יודעין אמת עלת הדבר בודאי. ואף אין אנו יודעים כי בודאי סרה העילה שזה הדבר תלוי בה, כדי שנסיר אותה בסורה. והלכה מועתקת היא ממה שרבינו ע"ה מפי הגבורה: כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו... עכשיו מאין לנו בית דין כבית דין של

¹⁷ בספר העבור: "בשנת תר"ע לשטרות". והיינו בשנת 3449 + 670 = 4119 למנינם, שהוא כ-290 שנה אחר החורבן.

¹⁸ בן רבי יהודה נשיאה האמורא, בן רבן גמליאל השלישי (עי' אבות פ"ב מ"ב) בן רבי יהודה הנשיא (עי' ביצה כז, א).

¹⁹ מסורת זו ע"פ ספר העבור לרבי אברהם בן חייא הנשיא (תלמיד חכם מברצלונה מסוף המאה ה-11 - תחילת המאה ה-12 למנינם, שהרבה לעסוק במתמטיקה ובאסטרונומיה. ספריו בתכונה מצוטטים על ידי רבותינו האבן עזרא, הרד"ק, האברבנאל, הר"ה, המאירי, רבינו בחיי, המפרש על הלכות קידוש החודש לרמב"ם, ועוד), והוא מביא אותה בשם רב האי גאון. וע"ע השגת הרמב"ן על ספר המצות מ"ע קנ"ג - מצות קדוש החודש. וע"ע במקורות המובאים בספר מבנה לוח השנה, לרב צבי כהן, עמ' קנ"ט, הערה ג'.

ועי' בהלכות קדוש החודש פ"ה ה"ב: ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא שבזמן שיש סנהדרין, קובעין על פי הראיה, ובזמן שאין שם סנהדרין, קובעין על חשבון זה שאנו מחשבים בו היום, ואין נזקקין לראיה. אך עי' בהשגת הרמב"ן על מ"ע קנ"ג בספר המצות, שכתב שאין לדברי הרמב"ם אלו מקור.

²⁰ ביצה ד, ב.

²¹ אוצר הגאונים מסכת יום טוב (ביצה) ד, ב - באוצר הגאונים שבהוצאת וגשל, הוא בכרך הרביעי (מסכת יום טוב, חגיגה ומשקין) עמ' 3 עד 9.

²² אחרון גאוני בבל, בנו של רב שרירא גאון. מקובל כי תקופת הגאונים מסתיימת עם הסתלקות רב האי גאון, בשנת 1038 למנינם, אז מתחילה תקופת רבותינו הראשונים.

²³ רבי ניסים גאון לא מילא את מקום אביו בהסתלקותו, אלא רבי חושיאל, אחריו מילא מקומו בנו של רבי חושיאל: רבינו חננאל, ורק בהסתלקות רבינו חננאל, מלך (מאן מלכי - רבנן) רבי ניסים גאון. בתו של רבי ניסים גאון נישאה ע"י בנו של רבי שמואל הנגיד מספרד.

²⁴ רבי יעקב כבר היה בקשרי מכתבים עם רב שרירא גאון, שאגרתו המפורסמת היא תשובה לשאלת רבי יעקב: "כיצד נכתבה המשנה".

²⁵ והיינו כפירוש רש"י הנ"ל על ביצה ד, ב.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

דניאל ושל יחזקאל? וגם הלכה היא: אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין. ודברים אלו, אילו היתה גזרה מב"ד. ועכשו שהן דברי נביאים, אם בדבר ה' עשו הנביאים, מי זה יבטלם? ועל זה אמרו רבותינו: שלחו מתם – אל תשגו מנהג אבותיכם", עכ"ל.

וְדַבְרִים פְּלִאִים אֵלּוּ, לְפִיָּהֶם הַקּוֹבֵעַ הוּא אֶךְ וְרַק הַמְּקוֹם בּוֹ נִמְצָאִים בְּפוֹעֵל, מֵהוּיִם כִּכֵּל הַנִּרְאָה מִקּוֹר קָדוֹם לְשִׁיטַת אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן בְּשׁו"ע שְׁלוֹ מַה"ב²⁶!

ד. איפה נהוג יו"ט שני של גליות

בראש השנה²⁷: מכריז ר' יוחנן: כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי, ליעבד תרי יומי, **גזירה ניסן אטו תשרי. ופרש"י**: ליעבדו תרי יומי: טבי, **ואע"פ שהגידו להם השלוחים יום קביעתו**. גזירה אטו תשרי: שאם תנהיגם לעשות בניסן יום אחד, ינהגו כן בתשרי שלא ע"פ שלוחים, ופעמים שיטעו.

ובהלכות קידוש החודש פ"ג²⁸ כותב הרמב"ם:

(יב) יש מקומות שהיו מגיעין אליהן שלוחי ניסן, ולא היו מגיעין אליהן שלוחי תשרי, ומן הדין היה שיעשו פסח יום טוב אחד שהרי הגיעו אליהן שלוחין וידעו באיזה יום נקבע ראש חדש, ויעשו יום טוב של חג הסוכות שני ימים, שהרי לא הגיעו אליהן השלוחין, וכדי שלא לחלוק במועדות התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שם עושין שני ימים אפילו יום טוב של עצרת. (יג) וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי שני ימים, ששלוחי תשרי אינן מהלכין באחד בתשרי מפני שהוא יום טוב ולא בעשירי בו מפני שהוא יום הכפורים.

ובהלכות קידוש החודש פ"ה²⁹:

(יא) נמצא עיקר דבר זה על דרך זו כך הוא: כל מקום שיש בינו ובין ירושלם מהלך יתר על עשרה ימים גמורים, עושין שני ימים לעולם, כמנהגם מקודם, שאין שלוחי כל תשרי ותשרי מגיעין אלא למקום שבינו ובין ירושלם מהלך עשרה ימים או פחות, וכל מקום שבינו ובין ירושלם מהלך עשרה ימים בשה או פחות שאפשר שהיו שלוחין מגיעין אליו, רואים אם אותו המקום מארץ ישראל שהיו בה ישראל בשעת הראייה, בכבוש שני, כגון אושא ושפרעם ולוד ויבנה ונוב וטבריה וכיוצא בהן, עושין יום אחד בלבד, ואם אותו המקום מסוריא כגון צור ודמשק ואשקלון וכיוצא בהן, או מחוצה לארץ, כגון מצרים ועמון ומואב וכיוצא בהן, עושין כמנהג אבותיהן שבידיהן³⁰, אם יום אחד יום אחד ואם שני ימים שני ימים.

(יב) מקום שבינו ובין ירושלם עשרה ימים או פחות מעשרה, והוא סוריא או חוצה לארץ, ואין להם מנהג, או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל, או מקום ששכנו בו ישראל עתה, עושין שני ימים כמנהג

²⁶ עי' להלן. אחר מן ראיתי שכך העיר ג"כ הגה"ר אבנר עפג'ין בספרו דברי שלום - מנהגי הרש"ש ובית-אל, ח"ח עמ' ר"ו.

²⁷ ראש השנה כא, א.

²⁸ רמב"ם הלכות קידוש החודש, פרק ג הלכות יב - יג.

²⁹ רמב"ם הלכות קידוש החודש, פרק ה הלכה יא.

³⁰ וע"פ המנהג יודעים אם השלוחים הגיעו לאותו מקום או לא. ואף אם המקום קרוב, אם המנהג לעשות יומיים, סימן שלא הגיעו לשם השלוחים, ועושים יומיים (ע"פ שו"ת פאר הדור ס"ק).

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

רוב העולם, וכל יום טוב שני מדברי סופרים ואפילו יום טוב שני של ראש השנה שהכל עושין אותו בזמן הזה.³¹

אך לדעת הריטב"א³², החילוק היום הוא בין ארץ ישראל לבין חו"ל, וז"ל:

וכשתקנו לנו שנוזהר במנהג אבותינו, ואבותינו היו להם מנהגות משוננים, שהרי מקומות מקומות יש, ויש שעושין שני ימים ויש שעושין יום אחד, ויש לנו לילך אחר הרוב, ובחו"ל רובא [היו עושים ב'] הימים לעולם שלא היו מגיעין שם שלוחים ולפיכך אנו עושין כאן שני ימים, אבל ברוב ארץ ישראל היו עושין יום אחד ועושין היום ג"כ יום אחד חוץ מראש השנה שהיו עושין שני ימים לעולם כמו שכתבנו, עכ"ל. יוצא כי לשיטה זו, אין החלוקה תלויה במקומות אליהם הגיעו השלוחים בפועל, אלא כך היתה תקנת הלל הנשיא ובית דינו: שנלך אחר הרוב, וברוב ארץ ישראל היו השלוחים מגיעים, ולפיכך עושים עכשיו בכל ארץ ישראל יום אחד, ובכל חוצה לארץ שני ימים.

יש מרבתינו האחרונים³³ שכתבו שדין יום טוב שני תלוי בהגעת השלוחים, וכשיטת הרמב"ם, אך עי' באנציקלופדיה התלמודית³⁴ שנוהגים בימינו לעשות בכל ארץ ישראל יום אחד, ובכל חוצה לארץ שני ימים, כשיטת הריטב"א. וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר, שם דייק שדעת רב האי גאון באגרת הנ"ל³⁵ שכתב: ואשר אמר גאון פיומי (הוא רב סעדיה גאון)³⁶ ז"ל כי צוה הקב"ה לעשות בארץ יום א' ובגולה שני ימים, וכן דעת רב סעדיה גאון, כדעת הריטב"א. וכן בשו"ת ישכיל עבדי³⁷ הסיק: העולה מכל האמור, דאין לזוז מכל דברי הפוסקים אשר עלתה בהסכמתם שלא לחלק בארץ ישראל בין קודש לקודש. וע"ע בילקוט יוסף מועדים - יום טוב וחול המועד³⁸, שאף הוא הסיק שנוהגים יו"ט אחד בלבד בכל מקום שבארץ ישראל.

עוד נחלקו בנוגע לגבולות ארץ ישראל לענין זה, ונ"מ לדין יו"ט שני של גליות באילת³⁹, ואכמ"ל.

³¹ עי' באור לציון ח"ג עמ' רכ"ז שדייק מהי"א ומהי"ב שבארץ ישראל, עושים יומיים רק במקומות עבורם ידוע ששלוחי תשרי לא היו מגיעים אליהם, אך במקום ספק, עושים יום אחד, ושם הוסיף: ודלא כמי שפירש שבספק, אין הבדל בין הארץ לחוץ לארץ. והפנה לשו"ת מהרי"ט צהלון סימן ר"ו ולשאלת יעב"ץ סי' קסח.

³² חידושי הריטב"א על ראש השנה יח, א, ובדומה בחידושי על סוכה מג, א.

³³ מהריט"ץ; רדב"ז; שאילת יעב"ץ; פאת השלחן; ערוך השלחן העתידי הלכות קידוש החודש סי' צו; שו"ת צפנת פענח (שו"ת מכת"י, אה"ק תשכ"ה, סי' נא) עי' אנציקלופדיה תלמודית חכ"ג ערך יום טוב שני של גליות, עמ' קד (ושם כתב הגאון הרוגצ'ובי: כבר זה י"ד שנה שכתבתי לחתני שהוא רב בפתח תקוה, שינהגו ב' יו"ט). וכן באור לציון ח"ג עמ' רכז מובא שלדעת הגר"צ אבא שאול ז"ל, שיטת הרמב"ם היא העיקר להלכה, ועי' לעיל מה שכתבנו בשמו בביאור שיטת הרמב"ם. וע"ע בארחות רבנו (ח"ב עמ' קיג-קטו) שבעל הקהלות יעקב חשש שבני ברק של היום לא היתה בזמן השלוחים ודינה כעיר חדשה במדבר, ונהג בה יומיים יו"ט.

³⁴ אנציקלופדיה תלמודית שם, ע"פ שו"ת אבני נזר. וכן כתב הריטב"א שכן היה המנהג בימיו.

³⁵ אוצר הגאונים מסכת יום טוב ד, ב.

³⁶ עי' באוצר הגאונים שם עמ' 9 הערה ב' מה מקור השם פיומי.

³⁷ שו"ת ישכיל עבדי ח"ו או"ח סי' ב'.

³⁸ ילקוט יוסף מועדים - יום טוב וחול המועד, עמ' קמז-ה.

³⁹ עי' באריכות בילקוט יוסף שם עמ' קמב, שמסיק שתושבי אילת אינם צריכים לנהוג ב' ימים טובים של גליות; אך עי' באור לציון ח"ג עמ' רכו שהמתגורר בעיר אילת יש לו לנהוג יום טוב שני של גליות לכל דבר, כמו בחוץ לארץ בין להקל בין להחמיר, ואולם הנוסע לביקור באילת ואין בדעתו להשתקע שם, כל זמן שאין בני אילת עצמם נוהגים לעשות שני ימים, אף הוא לא יעשה אלא יום אחד.

דעת הרבי במחלוקת זו:

בהמלך במסיבו ח"א⁴⁰ איתא: **בנוגע למקומות החדשים שנכבשו עתה – צריכים לעשות שני ימים.**
וע"ש שהעורך מפנה לצפנת פענח לגאון הרוגצ'ובי.

ובהמלך במסיבו ח"ב⁴¹ איתא: קטעים מ"יחידות" הרה"ת ישראל צבי שי' גליצנשטיין (שליח אדמו"ר שליט"א⁴² לאילת) באסרו-חג השבועות תשל"ו:

"... ובכלל ענין יומיים יו"ט לא שייך לא"י או חו"ל, זה שייך לפסק-דין באם השלוחים כן הגיעו לשם או לא, ובאם השלוחים לא הגיעו – צריך לעשות יומיים יו"ט... אינני רוצה לנקוב בשמו, ה' רב, גאון⁴³, שעשה 'טומעל' [=עורר סערה] אודות תל-אביב, ועל יד תל-אביב, שצריך לעשות שם יומיים יום-טוב, כיון שהשלוחים לא הגיעו לשם, וזה ישוב חדש, בזמנו הוא עשה 'טומעל' והשתיקו את זה. באם יש מקום ע"י ירושלים ת"ו שלשם השלוחים לא הגיעו – צריך לעשות שם יומיים יו"ט. **איני יודע מדוע יושבים כיום רבנים ושותקים, אולי פחדים ממחלוקת ...**"

וע"ש בהערה שמספר שנים לאחר מכן, כששהה ב"יחידות" הרה"ג רמ"ש אשכנזי ... שאל מכ"ק והציע לפרסם עד"ו. וא"ל כ"ק אדמו"ר שליט"א שלא יעשה מזה רעש!⁴⁴

במדור ניצוצי רבי שבכתב העת התקשרות⁴⁵, הדברים דלעיל מובאים ביתר אריכות, נביא אותם כאן כלשונם, מחמת חשיבותם:

במהלך סעודת ליל שני של חג-סוכות תשכ"ט (המלך במסיבו כרך א' עמ' רסב-רסג) התייחס הרבי ליושבים החדשים בארץ-ישראל "שנכבשו עתה", **ולאותם "מקומות שלא היו בנמצא בזמן שקידשו על-פי הראיה" – שלכאורה צריכים לחגוג בהם שני ימי יום-טוב. מרוח הדברים ניכר היה שהרבי מתבסס על דברי הגאון הראגוצ'ובי בעל צפנת פענח – בשו"ת צפנת פענח (ארץ-הקודש תשכ"ה) סימן נא (ק"ז,א).**

ואכן השליח הראשון לאילת הרב ישראל צבי גליצנשטיין שמע דברים מפורשים מהרבי באסרו חג השבועות תשל"ו. את הדברים העלה על הכתב (ב'תשורה' ט' תמוז תשע"ד עמ' 33; כמו כן הובאו הדברים באופן חלקי בהמלך במסיבו' כרך ב' עמ' רס), ולהלן יבואו בעיבוד-חופשי: במענה לשאלתך האם עליך לנהוג יומיים יום-טוב באילת – כפי שאתה מציין במכתבך שאלת חוות-דעת שני רבנים פוסקי-דין והם הורו לך לנהוג יומיים, אזי תשמע בקולם. **בכלל ענין יומיים יום-טוב לא שייך לשאלה האם המקום נכלל בתחומי ארץ-ישראל או שחשיב כחוץ-לארץ, אלא תלוי בשאלה האם השלוחים [שנשלחו על ידי בית-דין להודיע שיקדשו החודש יום שקידשוהו (ראה ראש השנה פרק א' משנה ג')] כן הגיעו לשם או לא, ובאם השלוחים לא הגיעו לאותו מקום, יש לנהוג בו יומיים יום-טוב. ומכיון שלאילת לא הגיעו השלוחים, אזי יש לנהוג שם יומיים יום טוב.** אמנם מכיון שישנם הסבורים שאילת נכללת בתחומי ארץ ישראל, למרות שבאמת אינה נחשבת כארץ ישראל

⁴⁰ המלך במסיבו ח"א עמ' רסב.

⁴¹ המלך במסיבו ח"ב עמ' רס.

⁴² הראשון.

⁴³ מדובר כנראה בגאון הרוגצ'ובי, שפסק בצפנת פענח שם - מובא באנציקלופדיה התלמודית שם הערה 1166 - **שבפתח תקוה יש לעשות שני ימים יום טוב.**

⁴⁴ ע"ע התייחסויות הרבי לעיר אילת בניצוצי רבי לרה"ח הרב מרדכי מנשה לאופר שליט"א, גליון התקשרות 1069.

⁴⁵ התקשרות גליון 1069.

אז תנהוג שם יומיים יום-טוב, אך בתנאי: (1) שהדבר לא יהיה בשמי. (2) ויהיה בחשאי, מכיון שאין צורך לנקר עיניים. ואם 'יתפסו' אותך [=שאתה נוהג יומיים יו"ט] אל תאמר להם שאילת נחשבת כח"ל (אל תספר להם כזה דבר, ארץ ישראל או חוץ לארץ, אלא) תסביר שאתה מסתמך על פסק הדין שלמקומות שהשלוחים לא הגיעו צריך לנהוג בהם יומיים יום-טוב. עוד ציין הרבי בין הדברים: איני רוצה לנקוב בשמו, [אך] היה רב, גאון שעשה "טומעל" [=עורר סערה] בנוגע לתל-אביב ובסביבות תל-אביב - שצריך לנהוג שם יומיים יום-טוב, מכיון שהשלוחים לא הגיעו לשם, לשובים החדשים... בזמנו הוא עורר סערה והיא הושתקה; באם יש מקום על-יד ירושלים ששם השלוחים לא הגיעו, צריך לנהוג שם יומיים יום-טוב. והרבי הוסיף: איני יודע מדוע יושבים כיום הרבנים ושותקים, אולי הם פוחדים ממחלוקת...

במקום אחר הובא (על ידי המו"ץ בעומר – הרה"ג ר' יוסף שמחה גינזבורג שליט"א) בשולי הגליון לספר 'המלך במסיבו' כרך ב' עמ' רס, כי מספר שנים לאחר מכן ב'יחידות' הרה"ג ר' מרדכי שמואל אשכנזי שליט"א, רבו של כפר חב"ד, שאל מהרבי והציע לפרסם את דעת הרבי בנושא, והורה הרבי שלא יעשה מזה רעש! וכאשר נשאל הרבי על ידי תושב חו"ל בקשר לרצונו לבקר בארץ ישראל, הורה לו הרבי הוראות שונות וביניהן ציין ('מאוצר המלך' כרך ב' עמ' 126): לא להיות שם שלשים יום רצופים (אפשר להפסיק בנתיים על ידי ביקור באילת וכיוצא-בזה – שהיא מחוץ לגבולות ארץ-הקודש). כלומר מכיון שאין לצאת מארץ-ישראל לחו"ל, ומי שהתגורר שלושים יום רצופים בארץ-ישראל תתעורר "שאלה" האם יוכל לצאת בחזרה לחו"ל - לכן יש להימנע מלכתחילה מלהיות שלושים יום רצופים בארץ-ישראל, וזאת – על ידי שהיה בינתיים באילת. גם בשנת תשמ"ה, כאשר שיגר הרבי מברק להנחת אבן הפינה של מקוה טהרה בעיר אילת (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 399) לא הזכיר את ארץ-הקודש, ובוודאי הדבר מכון על פי האמור לעיל.

ה. דין בן ארץ ישראל היוצא לחו"ל (דעת אדמו"ר הזקן נדונה בהמשך)

אומרת המשנה בפסחים⁴⁶: מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות, עושין, מקום שנהגו שלא לעשות⁴⁷, אין עושין. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין, או ממקום שאין עושין למקום שעושין, נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, וחומרי מקום שהלך לשם. ואל ישנה, אדם מפני המחלוקת.

ובגמרא⁴⁸: א"ל רב ספרא לרב אבא - כגון אנא דידעינן בקביעא דירחא, ביישוב, לא עבידנא, מפני שינוי המחלוקת, במדבר, מאי? א"ל: הכי אמר רב אמי: ביישוב אסור, במדבר מותר.

הנושא כאן, לשיטת רוב הראשונים⁴⁹: ענין עשיית יו"ט שני של גלויות, להעובר ממקום שנהגו יום אחד של יו"ט בלבד, למקום בו נהוג יומיים. ועי' בתוספות⁵⁰, שכתבו: כגון אנא דידענא בקביעא דירחא - ולא בסוד העיבור קאמר, דהא בני בבל בקיאי בעיבורא דירחא, כדאמרינן בריש ביצה (דף ד:), ועבדי תרי יומי! אלא

⁴⁶ פסחים פ"ד מ"א (נ, א-ב).

⁴⁷ פירש"י ד"ה שלא לעשות: כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת הפסח ותקון מצה לצורך הלילה, דמצוה לטרוח מבעוד יום, כדי להסב מהר, כדאמר בפ' בתרא (דף קט:). חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל תינוקות שלא ישנו.

⁴⁸ גמרא פסחים נא, ב - נב, א.

⁴⁹ ביניהם רש"י, התוספות, בעל המאור; ושלא כשיטת ר"ח והראב"ן עליה נדון בהמשך המאמר.

⁵⁰ תוספות פסחים נא, ב ד"ה כגון אנא.

מפרש ר"ת: שהיה במקום ששלוחי בית דין מגיעין, ושם אין עושין אלא יום אחד⁵¹, והיינו בקביעה דירחא: שהיה יודע מתי נקבע החודש, דהתם ליכא למיגזר שמא יעשה מלאכה בי"ט, ששומעין קידוש החודש.

וכן דעת בעל המאור⁵² כשיטת התוספות.

יש לציין שדין העובר ממקום למקום, בנוגע ליו"ט שני של גליות, לא נידון ע"י גדולי הראשונים הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, וגם לא ע"י הטור, ולכאורה הדבר פלא, לאור הסוגיא בפסחים הנ"ל! בב"י⁵³, הדין הנ"ל מובא בשם הארחות חיים⁵⁴, ומשם העתיקו מרן בשו"ע⁵⁵. ועי' במגן אברהם⁵⁶, שמציין שמקור הדין בבעל המאור, וז"ל⁵⁷: כל סעיף זה הוא ל' המאור, פ"ד דפסחים.

על מה שהרי"ף, הרמב"ם והרא"ש התעלמו מהסוגיא בפסחים, יתכן לומר כי הסיבה היא פשוט שראשונים אלו לא רצו להכריע כדעת הש"ס נגד הדעה שנביא להלן⁵⁸, לפיה הכל תלוי במקום בו נמצאים!

נפסק בשו"ע⁵⁹: בני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ, אסורים לעשות מלאכה ביום טוב שני ביישוב, אפילו דעתו לחזור; וכל זמן שלא הגיע ליישוב, אפילו אין דעתו לחזור, מותר, לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותן. אבל אם הגיעו ליישוב, ואין דעתו לחזור, נעשה כמותן ואסור בין במדבר בין ביישוב. וכל חוץ לתחום אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם.

ונחלקו רבותינו האחרונים בשאלה אם מלאכה בצנעה מותרת, כשדעתו לחזור. דעת הרדב"ז⁶⁰ והמגן אברהם⁶¹ והפרי חדש⁶² ושו"ע אדמו"ר⁶³ והברכי יוסף⁶⁴, שמלאכה אסורה אפילו בצנעה, ומקור דבריהם

⁵¹ לכאורה: והוא הלך למקום בו נהגו יומיים. אך ע"ז מקשה המהרש"א: ואם נאמר דר"ל: לעיר של רב ספרא היו מגיעין שלוחי ב"ד, קשה, אם הוא היה יכול להגיע לשם אחר ששמע מפי שלוחי ב"ד באיזה יום קבעו החודש, א"כ גם השלוחים היו יכולין להגיע לשם אחר ששמע מפי שלוחי ב"ד באיזה יום קבעו החודש, א"כ, גם השלוחים היו יכולין להגיע לשם להודיעם, ולמה עשו ב' ימים. ויש ליישב, ודו"ק, עכ"ל. ולי הקטן נראה שיתכן שהלך למקום בו לא היתה אוכלוסיה מרובה, והשלוחים לא היו מגיעים לשם בפועל על אף שיכלו מצד המרחק (והם העדיפו להגיע למקומות מאוכלסים יותר). אך עי' בגליון הש"ס לרבי עקיבא אגר, שכך יישב את קושיית המהרש"א: ולענ"ד י"ל דהא במקום דמגיעים ג"כ שלוחי תשרי, והלך בניסן למקום דמגיעים שם שלוחי ניסן ולא שלוחי תשרי, והם צריכים לעשות ב' ימים, כדאי' בר"ה כ"א ע"א.

⁵² בעל המאור על פסחים, יז, א בדפי הרי"ף.

⁵³ בית יוסף סוף סי' תצו. ושם אחרי שציטט את דברי הארחות חיים, מפטיר מרן: ודברים אלו נלמדים מעובדא דרמי בר תמרי דפרק כל הבשר (חולין קי.) וצ"ע.

⁵⁴ רבי אהרן הכהן מלוניל, מחכמי פרובנס בסוף המאה ה-13 ובתחילת המאה ה-14 למנינם.

⁵⁵ שו"ע סי' תצו ס"ג.

⁵⁶ מגן אברהם סי' תצו סק"ד.

⁵⁷ בהתייחסו לס"ג בשו"ע.

⁵⁸ דעת אדמו"ר הזקן במה"ב של השו"ע שלו, סי' א'.

⁵⁹ שולחן ערוך (רבי יוסף קארו), הלכות יום טוב, סי' תצו ס"ג.

⁶⁰ שו"ת הרדב"ז ח"ד סי' עג וסי' רנח.

⁶¹ מגן אברהם סי' תצו סק"ד.

⁶² פרי חדש סוף סי' תצו ד"ה כתב רדב"ז.

⁶³ שולחן ערוך אדמו"ר סי' תצו ס"ז.

⁶⁴ ברכי יוסף סי' תצו סק"ג.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

מהתוספות בפסחים⁶⁵; כ"ע ודעת השו"ת אבקת רוכל⁶⁶ ושו"ת המבי"ט⁶⁷ והט"ז⁶⁸, שמלאכה בצנעה מותרת.

ועי' בברכי יוסף שם שהביא את דברי הט"ז והקשה עליהם, מכך שהב"י הביא דין זה מהארחות חיים, ושם מבואר שעיקר דבריו מדברי הרז"ה בספר המאור, ובספר המאור⁶⁹ פסק בהדיא שאף בצנעה אסור.

עוד לגבי מי שדעתו לחזור, פשוט כי התנהגותו כבי חו"ל היא רק לגבי המלאכות, אך לגבי קיום המצוות, יתנהג בצנעה כבני ארץ ישראל, וכגון הנחת תפילין, נוסח התפילה, אי אמירת ברכות המצוות (על אכילת מצה, על אכילת מרור, הלל) ואי אמירת ברכת גאל ישראל בליל הסדר השני, ועוד⁷⁰.

קיים בנוסף דיון בפוסקים לגבי הגדרת "דעתו לחזור", אם מדובר בפחות משנה⁷¹, או שמא עד שלוש או ארבע שנים⁷².

ו. דין אשתו (וב"ב) עמו

יש להוסיף לכל הנ"ל את דעת הרדב"ז⁷³ המובאת להלכה אצל רוב גדולי רבותינו האחרונים⁷⁴, לפיה אם עוקר דירתו עם אשתו ובניו, אע"פ שבשעת עקירתו היה דעתו לחזור למקומו, כמי שאין דעתו לחזור דמי. וז"ל הרדב"ז: ואם עקר דירתו משם, ואשתו ובניו עמו, אף עפ"י שדעתו לחזור להתיישב בא"י, לא נקרא דעתו לחזור, כיון שנתיישב במצרים, דאם לא תומר הכי, כולנו דעתנו לחזור ולדור בא"י, עכ"ל.

סברת הרדב"ז מובאת להלכה במגן אברהם⁷⁵, וז"ל: והעוקר דירתו עם אשתו מא"י לח"ל, אף על פי שדעתו לחזור, דינו כמי שאין דעתו לחזור (רדב"ז). [ומוסיף עוד המ"א שם: וכל שאין דעתו לחזור, אף על פי שאשתו נשארת שם, הוי כאין דעתו לחזור (מ"צ ח"ב מ"ט כ"ה)]. וכן בשו"ע אדמו"ר⁷⁶: העוקר דירתו עם אשתו מארץ ישראל לחוץ לארץ, אף על פי שדעתו לחזור, דינו כמי שאין דעתו לחזור, עכ"ל. ויש להעיר שבמ"א ובשו"ע אדמו"ר, הזכירו "אשתו", ולא, אשתו ובניו, כפי שבשו"ת הרדב"ז, ועי' להלן בענין זה.

אך עי' באגרות משה⁷⁷, שנשאל על זוג שנשא לפני פסח מארץ ישראל לחו"ל לחתונת בנם, וכוונתם לחזור לא"י אחרי פסח, ושם מסייג מאוד את דברי הרדב"ז, וז"ל:

⁶⁵ תוספות פסחים נב, א ד"ה ביישוב.

⁶⁶ שו"ת אבקת רוכל סי' כו.

⁶⁷ שו"ת המבי"ט ח"ג סי' קמט.

⁶⁸ ט"ז סי' תצו סק"ב.

⁶⁹ ספר המאור על הרי"ף פסחים יז, א.

⁷⁰ עי' בפרטים בספרי האחרונים, החל מרבינו הרדב"ז בשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' עג, וכן עי': מנחת יצחק ח"ד סי' ד; פסקי תשובות סי' תצו עמ' תרכ"ט עוד.

⁷¹ ערוך השלחן סי' תצו ס"ה; ציץ אליעזר ח"ט סי' ל'; חזון עובדיה יום טוב עמ' קכא.

⁷² אגרות משה או"ח ח"ג סי' עד; משנה הלכות ח"ד סי' פג; אור לציון ח"ג עמ' רכג.

⁷³ שו"ת הרדב"ז ח"ד תשובה עג (אלף קמה).

⁷⁴ המגן אברהם תצו, ז; האליה רבה תצו, ו; שו"ע אדמו"ר תצו, י; המשנה ברורה תצו, יג, ועוד.

⁷⁵ מגן אברהם סי' תצו סק"ז.

⁷⁶ שו"ע אדמו"ר סי' תצו ס"י.

⁷⁷ אגרות משה או"ח ח"ג סי' עב.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

בדבר יום טוב שני, **לאחד מא"י שבא עם אשתו לחתונת בנו**, ונשאר כאן עד אחר הפסח, איך דינו, ז' ניסן תשכ"ז. מע"כ ידידי הנכבד והחשוב מאד מה"ר ר' אפרים גליק שליט"א.

הנה, בדבר יום טוב שני של גליות, באשר מע"כ כבר קנה בית בא"י, וגם קבע שם דירתו בשנים האחרונות, ובא לכאן לחתונת בנו נ"י, ולחזור לא"י, ונזדמן שנתאחר עד אחר הפסח, ואינו עולה על דעתו להשאיר כאן, והנידון הוא מחמת שבא עם אשתו לכאן, שסובר הרדב"ז, הובא במג"א סימן תצ"ו סק"ז, שאע"פ שדעתו לחזור, דינו כמי שאין דעתו לחזור. **הנה הטעם של הרדב"ז הוא מטעם דכיון שבא עם אשתו לחו", הוי האומדנא דלא איכפת להו כל כך לחזור**, דאם יזדמן להם איזה פרנסה טובה ישארו כאן, ולכן **הוא שייך בסתם בנ"א שלא הניחו עיקר קביעות בא"י**, דזהו לשון עוקר דירתו עם אשתו, שהוא באין להם בית, רק דירה שכורה, או ביש להם בית, ושכורה לאחרים, **אבל כשיש להם בית ולא שכורה לאחרים**, משום דמחזיקין הבית לקביעות דירתם שקבעו לדור בא"י; **אף כשנסע עם אשתו, נחשב דעתו לחזור כמחשבתם**. וגם כיון שסיבת הנסיעה לחו"ל היתה לדבר שהדרך ליסע, שהיתה להשיא את בנם, ששניהם האב והאם הוצרכו לבא, **אין זה שום דבר שנאמדם מזה דאם יזדמן להם פרנסה, ישארו כאן**. ויותר מזה בעובדא דמע"כ, שלא היה חסר לו פרנסה קודם שנסע לא"י, והניח עסקיו ונסע לא"י משום שרוצה לדור בקביעות בא"י, לא שייך שנאמדם איפכא ממה שראינו אצלו, לומר שיחפש אחר עסקים בכאן! **ולכן יש למע"כ ולאשתו דין בני א"י**.

אבל אסור לשנות בפרהסיא שלכן צריך להתנהג כיו"ט שצריכה זוגת מע"כ להדליק נר של יום טוב בלא ברכה ותשובו אל הסדר ותאמרו ההגדה, וקדוש וכן ברכת אשר גאלנו יוציא אתכם בנכם שמכיון שאפשר לצאת בברכה אין להחשיב זה לפרהסיא דיאמרו דנזדמן לו איזה ספק, ומצה תאכלו בלא ברכה דאכילת מצה, ומרור תוכלו לאכול רק מעט ובלא ברכה כי לא ניכר להיושבים כמה מרור לקחתם ואין להחשיב זה לפרהסיא. וברכה על הד' כוסות יש להסתפק כי להטעם שכתב המג"א בסימן תי"ד, משום דכל חזא וחזא היא מצוה בפ"ע א"צ לברך ולטעם המ"ב בשם הגר"א דמשום שאסור לשתות משהתחיל ההגדה הוי הפסק צריך לברך משום דמצד הפרהסיא גם הבן א"י אסור לשתות, ומספק יבקש שבנו יוציא אותו, ועל כוס שלישי צריך לברך ועל כוס רביעי הוא ספק דלעיל ויוציאו בנו, ברכת יהללך או ישתבח אחר ההלל לא תאמרו. ותפילין ביום אחרון תלבשו בצנעא קודם התפלה, התפלה בלחש תאמרו של חול ובערבית ליל יום טוב שני תאמרו גם אתה חוננתנו אבל על הכוס לא תבדילו ומ"מ תהיו רשאים לאכול כי לא אסרו בכה"ג מלאכול קודם הבדלה על הכוס דדמי זה כמי שאין לו כוס שמותר לאכול. והנני ידו מברכו בחג כשר ושמה, משה פיינשטיין.

נמצאנו למדים שלדעת הגה"ר משה פיינשטיין ז"ל, סברת הרדב"ז נאמרת אך ורק כאשר ישנה סיבה טובה לחשוב שאכן ישאר הזוג בחו"ל.

אלא שלענ"ד, אין דעת רבותינו נשיאנו כדעת הגר"מ פיינשטיין בזה. מחד, כפי שהערנו קודם, אדמו"ר הזקן איננו מעתיק את לשון הרדב"ז: "עוקר דירתו עם אשתו ובניו", אלא "עוקר דירתו עם אשתו". וכן במכתבי הרבי מה"מ בהם מובאת סברת הרדב"ז, **אין הרבי מסייג את הדברים למקרה בו ישנה סברה טובה לחשוב שישארו מחוץ לביתם המקורי**. ועוד, שעל אף שהרבי אמנם נוקט בביטוי: "בני ביתו", ולא "אשתו", הרי שאינו מציין את מה ש"עוקר דירתו", אלא **"שנסע עם ב"ב"**, או **"שבא עם ב"ב"**⁷⁸.

⁷⁸ עיי' בין השאר אגרות קודש ח"י"ז עמ' מ"ו, אגרת ו'קצג, שם משתמש הרבי בשני ביטויים אלו. וראיתי שכ"כ ג"כ בשו"ת יחזה דעת ח"ג ס' לה עמ' קה, בשולי הגליון: ומכל מקום, נראה שכל שבני ביתו נוסעים עמו, נחשב כעוקר דירתו ... אע"פ שהשאיר דירתו בארץ ישראל נעולה או שכורה לזמן, עם הרהיטים שבה, אע"פ שדעתו לחזור, נחשב כבני חו"ל, כל עוד הם נמצאים בחו"ל.

ועפ"ז נראה לומר - שלא כגר"מ פיינשטיין, שאין הדגש על הדירה הגשמית, אלא על מקומם של אשתו וב"ב, שהם הקובעים איפה קביעותו כאשר דעתו לחזור.

ומצאתי סיוע למסקנתי זו בדברי הערוך השלחן⁷⁹, שכתב: והעוקר דירתו עם אשתו מא"י לח"ל, אף על פי שבהמשך הזמן דעתם לחזור, מ"מ דינם כאין דעתם לחזור, דכיון דבא הוא וביתו, מקרי דירה קבוע.

ז. דין בן חו"ל המבקר בארץ ישראל (דעת אדמו"ר הזקן נדונה בהמשך)

בזה פסק בשו"ת אבקת רוכל⁸⁰ שינהגו יו"ט שני של גלויות גם בארץ ישראל, וכ"פ בפאת השלחן⁸¹, וכ"פ בילקוט יוסף⁸², וכך דעת רוב הפוסקים האחרונים. אלא שדעת החכם צבי⁸³ שינהג רק יום אחד של יום טוב, כבני ארץ ישראל. ויש מי שהקשה על דברי החכם צבי⁸⁴ שלא מצאנו דעת ראשונים הפוסקים כשיטה זו; אלא שכפי שנראה, שיטה זו מבוססת על הבנה מסוימת בדברי ר"ח וראב"ן⁸⁵, וכדלהלן:

דעת רבינו חננאל וראב"ן:

ראינו לעיל⁸⁶ את הסוגיא בפסחים⁸⁷. א"ל רב ספרא לרב אבא - כגון אנא דידעינן בקביעא דירחא, ביישוב, לא עבידנא, מפני שינוי המחלוקת, במדבר, מאי? א"ל: הכי אמר רב אמי: ביישוב אסור, במדבר מותר, ע"כ. והבאנו את פירוש התוספות, לפיו רב ספרא נסע ממקום בו נהגו יו"ט, יום אחד, למקום בו נהגו יומיים יו"ט. אלא שרבינו חננאל⁸⁸ וראב"ן⁸⁹ הבינו את הסוגיא בצורה הפוכה מצורה זו, ולפירושם, רב ספרא היה ממקום בו נהגו יומיים יו"ט.

וז"ל רבינו חננאל: אמר ליה רב ספרא לר' אבא: אנא דידענא בקביעא דירחא, ובני מקומי עושין שני ימים. כי בעינא למיסק לארץ ישראל, דלא עבדי אלא יום אחד, ביישוב, לא עבידנא, במדבר ארץ ישראל, מהו לעשות ביום שהוא ברור לי שהוא חול? מי אמור רבנן בכי הא מילתא: במדבר ארץ ישראל, נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, או לא? אמר ליה: הכי אמר ר' אמי: ביישוב אסור, במדבר מותר.

ובדומה כתב ראב"ן: אמר ליה רב חסדא⁹⁰ לרבי אבא: כגון אנא דידענא בקביעא דירחא, ובני מקומי עושין ב' ימים, כי קא אזלינ' לארץ ישראל, דלית להו אלא חד יומא, ביישוב לא עבידנא, משום חומר מקום שאני

⁷⁹ ערוך השלחן סי' תצו ס"ה.

⁸⁰ שו"ת אבקת רוכל סי' כו. ושם כתב שפשט המנהג מימי קדם בפני גדולי עולם שהבאים לארץ ישראל ודעתם לחזור, עושים שני ימים טובים, כמנהג בני חו"ל.

⁸¹ פאת השלחן לרבי ישראל משקלוב, מתלמידי הגר"א, סי' ב', כא.

⁸² ילקוט יוסף מועדים - יום טוב וחול המועד, עמ' קיב, וכן עמ' קכג ואילך.

⁸³ שו"ת חכם צבי סי' קסז.

⁸⁴ עי' ילקוט יוסף שם.

⁸⁵ והרי בהערות לעיל, כתבנו שלדעת אדמו"ר הזקן, דעת ראב"ן ג"כ שינהג רק יום א' יו"ט, כבני א"י. והדברים יבוארו בהמשך דברינו.

⁸⁶ בפסקה ה. דין בן ארץ ישראל היוצא לחו"ל.

⁸⁷ גמרא פסחים נא, ב - נב, א.

⁸⁸ רבינו חננאל על פסחים נא, ב - נב, א.

⁸⁹ הספר נקרא ג"כ ספר אבן העזר, לרבי אליעזר בן נתן, מבעלי התוספות הראשונים במגנצה. במהדורת שאלויא, הדברים בדף קסב, ב. במהדורת בני ברק תשע"ז, בח"ב עמ' תס"ב.

⁹⁰ במהדורת בני ברק תשע"ז, כתוב בשולי הגליון, בהערות הגהר, דוד דבליצקי: צ"ל רב ספרא כפי שהוא בכל המקורות ... וכן העתיק את לשון רבינו בחי' ח"ס למכילתין.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

שם, במדבר של ארץ ישראל, מי עבדנא ביום שהוא ברור לי שהוא חול? מי אמר רבנן בכי האי גוונא: במדבר, נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, או לא? ואמר ליה - הכי אמר רבי אמי: ביישוב אסור, במדבר מותר.

יש לציין כי פירוש ראב"ן כמעט זהה לפירוש ר"ח, אלא שהוסיף טעם לכך שביישוב לא עבדנא: משום חומר מקום שאני שם. ובשולי הגליון⁹¹ איתא: בחי' ח"ס הנ"ל העתיק 'משם'.

עוד לציין: ישנן ב' אפשרויות הפוכות לפרש את דברי רב ספרא (לשיטת ר"ח וראב"ן): "ביישוב לא עבדנא", ואכן נחלקו רבותינו האחרונים בפירושם⁹²:

(1) שיטת החתם סופר⁹³:

בישוב לא עבדנא: היינו לא עבדנא מלאכה ביו"ט שני, כי היתה דעתו לחזור לארץ ישראל (ובמדבר א"י רב אבא שמואל לו לעשות מלאכה אע"פ שדעתו לחזור, לפי שמן הדין היה שמנהג יו"ט שני לא ינהג בחוץ לארץ אלא בישוב, משום מנהג אבותיכם בידכם⁹⁴, אבל לא במדבר, שלא נהגו בו אבותינו שני ימים טובים, אלא שלא פלוג רבנן). ופירוש זה מבוסס על הגירסה: ביישוב לא עבדנא, משום חומר מקום שאני משם.

(2) שיטת הכלי חמדה⁹⁵:

בישוב לא עבדנא: שלא עשה שם יום טוב שני.

ועפ"ז, יוצא כי שיטת אדמו"ר הזקן כשיטת ראב"ן לפי הבנת הכלי חמדה, ושיטת המקשים על החכם צבי, לפיהם אין מקור לשיטתו בראשונים, כשיטת החתם סופר.

עפ"ז יוצאת עוד נ"מ, והיא ששיטות רש"י, התוספות, בעל המאור והשו"ע - ושיטת ראב"ן (כפי שהבינו אותו הכלי חמדה ואדמו"ר הזקן), הפוכות לחלוטין. הרי ע"פ דברי הרבי באגרות קודש ח"ז⁹⁶, יוצא כי: לשיטת רש"י וסיעתו, המגיע מחו"ל לארץ ישראל יצטרך לנהוג יומיים יו"ט (ולא כשיטת ר"ח וראב"ן), ולשיטת ראב"ן הנ"ל, הנוסע מארץ ישראל לחו"ל ינהג יומיים יו"ט⁹⁷.

עוד יש לציין כי רבו הפוסקים שדעתם שבחור רוק הנמצא בארץ ישראל, והוא אינו סומך על דעת הוריו, ינהג יום אחד בלבד אף אם דעתו לחזור לחוץ לארץ, כי יתכן שימצא אשה ויקבע את דירתו בארץ ישראל⁹⁸.

⁹¹ במהדורת בני ברק תשע"ז.

⁹² וכפי שהעירו בשולי הגליון, בראב"ן מהדורת בני ברק תשע"ז, ע"ש באריכות.

⁹³ פירוש החתם סופר למסכת פסחים.

⁹⁴ מתוסף עפ"ז עוד חידוש לשיטה זו: שכל הסוגיא: אחרי שקבעו את לוח, ואכן הפשט סובל פירוש זה, כי הרי תקופת רב ספרא היא תקופת אבי"ר ובא, בה ערך הלל הנשיא את הלוח.

⁹⁵ שהובאו דבריו באבן שלמה.

⁹⁶ אגרות קודש ח"ז עמ' רכז (מובא להלן מסביב לדברי שו"ע אדמו"ר תצו, יא) שם כותב הרבי: במה שרוצה לחלק בענין יו"ט שני של גלויות בין אותם העולים לאה"ק או להיפך. הנה מהסוגיות בש"ס והוא בפסחים נא, ע"א, מגילה יט, ע"א, מובן שאין לחלק בזה בענינים הנוגעים בדין.

⁹⁷ יוצא כי שיטה זו כשיטת המהדורא בתרא של שו"ע אדמו"ר - עי' להלן.

⁹⁸ עי' בכ"ז באריכות בילקוט יוסף מועדים - יום טוב וחול המועד, עמ' קכג ואילך.

ח. שיטת אדמו"ר הזקן⁹⁹

(1) שו"ע אדמו"ר סי' תצו

ז"ל אדמו"ר הזקן בשלחנו - סי' תצו¹⁰⁰:

(ז) בני ארץ ישראל שבאו לחוץ לארץ **אסורים לעשות מלאכה** ביום טוב שני בשוב¹⁰¹ ישראל **אפילו בצנעא**¹⁰² ואפילו במדבר אם הוא תוך התחום לעיר שישראל דרין בה ואפילו **דעתם לחזור למקומם** מטעם שנתבאר בסי' תס"ח¹⁰³, ומכל מקום אם עשו מלאכה, אין מנדין ואין מלקין אותם, כיון שדעתם לחזור למקומן:

(ח) אם חל יום טוב שני בערב שבת, אינם צריכים לערב עירובי תבשילין, מפני שהוא דבר שבצנעא, ולכן אין צריך לנהוג בזה כחומרי המקום שהלך לשם, כיון שדעתו לחזור (עיין סי' תס"ח). ומטעם זה צריכים הם **להתפלל תפלת שמונה עשרה בלחש ביום טוב שני, וכן להניח תפילין בצנעא** כיון שדעתם [ם] לחזור נותנים עליהם חומרי המקום שיצאו משם כמ"ש בסי' תס"ח. אבל צריכים ללבוש מלבושי יום טוב מפני שהוא דבר של פרהסיא:

(ט) אבל אם אין דעתם לחזור למקומן, אם הגיעו תוך תחום לעיר מעיירות שבחוץ לארץ, אפילו אין בעיר, ישראל, **נעשו כבני חוץ לארץ מיד**¹⁰⁴, ואסורין לעשות מלאכה ביום טוב שני, בין תוך התחום בין חוץ לתחום, ומתפללין כבני חוץ לארץ, וכן צריכים לערב עירוב תבשילין כבני חוץ לארץ. אבל כל זמן שלא הגיעו לתוך התחום של עיר מעיירות של חוץ לארץ, עדיין לא הוקבעו להיות כבני חוץ לארץ, ומותרים לעשות מלאכה ביום טוב שני, והרי הם עדיין כבני ארץ ישראל לכל דבר:

(י) העוקר דירתו עם אשתו מארץ ישראל לחוץ לארץ, אף על פי שדעתו לחזור, דינו כמי שאין דעתו לחזור¹⁰⁵:

(יא) בני חוץ לארץ שבאו לארץ ישראל, אף על פי שדעתם לחזור, אין עושין אלא יום אחד כבני ארץ ישראל¹⁰⁶, ויש חולקין.

כל מי שאין דעתו לחזור למקומו, אף על פי שאשתו נשארה במקומו, נקרא אין דעתו לחזור:

יש לציין שסתם כאן אדמו"ר הזקן כשיטת ראב"ן!

⁹⁹ ע"כ נגענו בפרטים מסוימים משיטת אדמו"ר הזקן, ננסה כאן להביא את כל דבריו בנידון.

¹⁰⁰ שלחן ערוך אדמו"ר סי' תצו סעי' ז-יא.

¹⁰¹ ע"כ הוא לשון השו"ע סי' תצו ס"ג.

¹⁰² כשיטת המ"א. ועי' בסי' תסח ס"י (לגבי סוגיה של מקום שנהגו לעשות מלאכה בערב פסח לפני חצות): ואפילו רוצה לעשות בצנעה, אסור, שאי אפשר למלאכה להיות כל כך בצנעה שלא יודע הדבר לשום אדם.

¹⁰³ והוא מפני המחלוקת.

¹⁰⁴ כדעת השלחן ערוך סי' תצו ס"ג.

¹⁰⁵ כשיטת הרדב"ז המובא במ"א, ורוב הפוסקים.

¹⁰⁶ והיינו שסתם אדמו"ר הזקן כשיטת ראב"ן!

ועי' באגרות-קודש הרבי¹⁰⁷ שם כתב: במה שרוצה לחלק בענין יו"ט שני של גליות בין אותם העולים ללאה"ק או להיפך. הנה מהסוגיות בש"ס והוא בפסחים נא, ע"א, מגילה יט, ע"א, מובן שאין לחלק בזה בענינים הנוגעים בדין ... ומה שמעורר ומדייק בלשון רבינו הזקן בשו"ע שלו סוף סי' תצ"ו מהשינוי שבין סעיף ז' - ל"א, ע"כ צ"ל שבסעיף ז' סומך על האמור בסעיף י"א שמוכיח על תחלתו שבמחלוקת תלוי הדבר, והוא ע"פ דרך רבינו הזקן בכ"מ בשו"ע שלו, להעתיק הדינים באופן ובמציאות שמצאם בהספרים והפוסקים שקדמו לו, וע"ד כלל הרמב"ם בכגון דא.

(2) שו"ע אדמו"ר מהדורא בתרא סי' א'

אך עי' בדברי אדמו"ר הזקן בשולחן¹⁰⁸, סי' א', מהדורא בתרא, שם כתב: וזמן חצות לילה הוא שוה בקיץ ובחורף, לעולם י"ב שעות אחר חצי היום, שהוא אמצע הלילה ממש, והיא עת רצון למעלה בכל זמן ובכל מקום. ואף שהימים והלילות משתנים לפי האקלימים וריחוק המדינות זו מזו ממזרח למערב, אין בכך כלום, וכמו זמן קריאת שמע ותפילה וזמן כניסת שבת ויו"ט, שהוא ג"כ בכל מדינה ומדינה לפי זמן הימים והלילות שלה (כי עת רצון שלמעלה ויחודים עליונים שבקריאת שמע ותפילה וקדושת שבת ויום טוב הוא למעלה מגדר המקום והזמן, רק שמאיר למטה לכל מקום ומקום בזמנו הראוי לו, וזהו ג"כ הטעם ששורה קדושה עליונה בחוץ לארץ ביום טוב שני של גליות, ולכן גם בני ארץ ישראל הבאים לחוץ לארץ חייבים בקדושת היום, אף שדעתם לחזור, כמו שנתבאר בהלכות יום טוב):

(3) דברי הלקוטי תורה והדרך מצותיך

ולכאורה דברי אדמו"ר הזקן אלו הם מה כתב בספר לקוטי תורה¹⁰⁹, וז"ל: י"ל שזהו מ"ש הרמ"ק באור נערב שבח"ל אינם יכולים לקבל ההארה ביום אחד כמו שמקבלים בא"י, אלא צ"ל יום שני כו', כי כל יו"ט הוא המשכה והתגלות קדושה עליונה מלמעלה מהזמן בבחי' הזמן.

וכן עי' בדרך מצותיך, וז"ל¹¹⁰: ענין יו"ט שני של גליות ... ויובן עפ"מ ש' בס' אור נערב להרמ"ק ז"ל שח"ל, להיותו גשמי, אינו יכול לקבל ההארה ביום א' כמו שמקבלת א"י, אלא מתחלקת לשני ימים כו' ... והנה בא"י שהיא ארץ אשר ה' דורש אותה, שקרובה לאלקות ומזוככת במעלה ומדרגה, אזי יכולים לקבל ביום א' אות' ההארה המאירה ומתגלה ...¹¹¹.

(4) דברי השער הכולל

עי' בשער הכולל¹¹², שכתב על דברי אדה"ז במהדורא בתרא הנ"ל:

"הרי אנו רואים שבמהדורא תנינא, שהכריע כדעת המקובלים, פסק בפירוש שחייבים בקדושת היום, ומסתמא כן הי' כתוב במהדורא תנינא הלכות יו"ט, רק אנחנו לא זכינו לראות מהדורא תנינא שלו על סימן "תצ"ו".

¹⁰⁷ אגרות-קודש ח"ז עמ' רכז-ח.

¹⁰⁸ שלחן ערוך אדמו"ר מהדורא בתרא סי' א' ס"ח.

¹⁰⁹ לקוטי תורה שמיני עצרת צב, ג.

¹¹⁰ דרך מצותיך, אגרת הקדש, קיד, א.

¹¹¹ ע"ע שם באריכות.

¹¹² שער הכולל (לגה"ר אברהם דוד לאוואט, אב אמו של הגה"ר ינובסקי, אביה של הרבנית חנה, אם הרבי מה"מ),

פרק א' ס"ב.

וכיון שחייבים בקדושת היום, מחוייבים בכל המצוות התלויות בו: לקדש על הכוס, ולהתפלל תפלת יו"ט והלל וקה"ת, ואסורים להניח תפילין (אם לא בצנעא בלא ברכה, ושלא לשם מצות תפילין, כמבואר בשו"ע סימן ל"א), אבל אינו מוכרח, כי גם בלא"ה, אם אין לו מקום מוצנע, אינו מניחם. ועיין לקמן פרק מ"ט לענין ספירת העומר בשם האריז"ל והרמ"ק. ונתבאר בליקוטי תורה מאדמו"ר דרוש המתחיל: להבין ענין יו"ט שני של גליות, שבחו"ל, א"א לקבל הארת קדושת יו"ט ביום אחד, וצריך דווקא שני ימים, וא"כ מה מועיל לאיש הזה שהוא מא"י ודעתו לחזור, אבל עכ"פ ביום הראשון של יו"ט הזה, ה' בחו"ל, א"כ, לא קיבל עדיין קדושת יו"ט בשלימות, ולא שייך בזה: נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם כו' ... ועוד הרי לפנינו הלקוטי תורה הנ"ל שנתברר ע"י אדמו"ר הזקן ואדמו"ר בעל צ"צ ז"ל, שא"א לקבל הארת קדושת יו"ט ביום אחד, וצריך שני ימים דווקא, ולא סגי בלאו הכי. גם שמעתי מאיש נאמן אשר אדמו"ר בעל צ"צ ז"ל הקפיד מאוד על בן א"י שנתאכסן אצלו, ונתוודע לו שהניח תפילין ביו"ט שני, ואמר בדרך הלצה שיצוה ליתן לו מאכלי חול. ומה שבשו"ע מ"ק הלכות יו"ט סימן תצ"ו נמשך אחר דברי המ"א בשם הב"י ובשם האו"ח ופר"ח, אין כן דעת המקובלים. והמהדורא התנינא חבר באחרונה¹¹³.

ט. סיכום ומסקנות

מפאת מורכבות הנושא, ברצוני לסכם את החידושים השונים העולים מכל עיוננו הנ"ל:

(1) קיימת מסורת המובאת באוצר הגאונים, באגרת מרב האי גאון, לפיה יו"ט שני נהוג בחו"ל מימות הנביאים הראשונים, וכך נהגו יחזקאל ודניאל, וזאת דורות לפני שהונהג יו"ט שני של גליות בימי בית שני. ואין אנו יודעים אמת עלת הדבר בודאי¹¹⁴.

(2) לדעת הרמב"ם¹¹⁵, יו"ט שני נהוג גם בארץ ישראל, במקומות הקרובים לירושלים, אליהם לא היו מגיעים שליחים, כי היה אז מקום מדבר. והרי אמר הרבי בפירוש שענין יו"ט שני לא שייך לא"י או לחו"ל¹¹⁶, אלא לאם השלוחים הגיעו לאותו המקום בפועל, או לא. ובזה סובר הרבי כהרמב"ם, בהתאם לדעת הצפנת פענח, ושלא כפוסקי זמננו. וביקש הרבי שלא יפרסמו את זה בשמו, אך לאידך אמר שאינו יודע מדוע יושבים כיום רבנים ושותקים. וידוע כי הצפנת פענח פסק כי יש לנהוג יומיים יו"ט סמוך לתל-אביב¹¹⁷!

(3) לדעת הרבי, דין בן ארץ ישראל היוצא לחו"ל ע"מ לחזור למקומו, ודין בן חו"ל הבא לארץ ישראל ע"מ לחזור למקומו, קשורים זה לזה¹¹⁸. ובזה קיימות שתי שיטות: א. שיטת בעל המאור, לפיה הקובע הוא המקום המקורי ממנו באו (אלא שיש להתחשב גם במקום הנוכחי מפני המחלוקת) – וכ"פ השו"ע ורוב ככל פוסקי זמננו; ו-ב. שיטת ראב"ן - לפי הבנת הכלי חמדה ואדמו"ר הזקן, לפיה הקובע הוא המקום בו נמצאים בפועל. וכשיטה זו סתם אדמו"ר הזקן בסי' תצ"ו סי"א, והביא את שיטת בעל המאור כ"ש חולקין בלבד¹¹⁹.

¹¹³ וע"ש עוד שהארץ בהוכחות לשיטתו.

¹¹⁴ ע"י לעיל ס"ג.

¹¹⁵ הלכות קידוש החודש פ"ה הי"ב.

¹¹⁶ שיטת הריטב"א.

¹¹⁷ ע"י בכ"ז לעיל ס"ד.

¹¹⁸ אג"ק ח"ז עמ' רכז – רכח; ע"י לעיל ס"ז וס"ח.

¹¹⁹ ע"י לעיל ס"ח.

(4) במהדורא בתרא¹²⁰ כתב אדמו"ר הזקן ששורה קדושה עליונה בחוץ לארץ, ביום טוב שני של גלויות, ושלכן, גם בני ארץ ישראל הבאים לחוץ לארץ חייבים קדושת היום, אף שדעתם לחזור. וכך מבואר בלקוטי תורה ובדרך מצותיך, ע"פ קבלת הרמ"ק. וכ"פ בשער הכולל למעשה, וכתב שכך היתה דעתו של רבינו הצמח צדק ג"כ.

(5) גדולי הראשונים הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש, התעלמו לחלוטין מהסוגיא דרב ספרא בפסחים, שרוב הראשונים¹²¹ פירשוה כבעל המאור. ויתכן אולי לומר¹²² שלא רצו ענקים אלו להכריע שלא כדעת הקבלה.

(6) בעובר ממקום בו נוהגים יו"ט אחד, למקום בו נוהגים שני ימים טובים (או היפכא) עם אשתו (וב"ב), יש לדייק מדברי הרבי (שלא כסברת הגר"מ פיינשטיין ז"ל) שאף אם ודאי יחזור לביתו, קביעותו נקבעת במקום בו נמצא כעת, ונחשב הדבר ש"עקר דירתו".

✎ יוצא מסעי' (1), (3), (4) ו-5) שהעיקר הוא בודאי שיש לנהוג כאנשי המקום בו נמצאים בפועל, והיינו יום א' בארץ ישראל, ויומיים בחו"ל. ע"פ (6), יוצא שכאשר "אשתו עמו", הדבר נכון אפילו לפוסקים כבעל המאור.

✎ יוצא מסעי' (2) שיש סברה לחלק דינית בין מקום למקום בארץ ישראל עצמה, אך לא רצה הרבי (כנראה מחשש למחלוקות ולפילוג) שדבר זה (שהוא נגד דעת רוב ככל הפוסקים) יאמר בשמו. ויתכן שלסיבה זו, מוצאים מענות הסותרים את המסקנה הקודמת. ולמשל: בספר היכל מנחם¹²³, ישנה אגרת בה הרבי מורה לדחות כינוס תורה המתקיים בכפר חב"ד (מקום בו יש לקיים שני ימים טובים לדעת הרמב"ם והצפת פנח...) מט"ז בניסן לטו"ב בניסן¹²⁴, ע"מ לא להכשיל את הבאים מחו"ל. ואולי י"ל שבצירוף דעת הרמב"ם לגבי חלוקת המקומות, ודעת בעל המאור (לפיו הבא מחו"ל לא"י ודעתו לחזור צריך לנהוג יו"ט שני של גלויות), הרבי כן חושש ליו"ט שני למי שבא מחו"ל למקומות בארץ ישראל אליהם לא הגיעו השלוחים, ודעתו לחזור, כי הרי במקרה של מי שבא מחו"ל, הדבר ודאי לא יגרום למחלוקות, אחר שדעת מרן בשו"ע ורוב הפוסקים, כבעל המאור!

מענות ואגרות הרבי בכל הנ"ל רוכזו בקונטרס יום טוב שני להעובר ממקום למקום מתוך משנת חב"ד¹²⁵, ומשם לספר נתיבים בשדה השליחות¹²⁶. אלא שקשה מאוד למצוא קו אחיד בהתייחסות הרבי, ומכאן רבוי הדעות בין רבני חב"ד שדנו בסוגיא¹²⁷. לא נתייחס במסגרת זו לכל המענות (הבאנו חלקם תוך כדי הדיון), אך למסקנה, ע"פ דברנו לעיל, נראה לומר שהעיקר להלכה הוא לנהוג כאנשי המקום בו נמצאים, כאשר המורה צריך להיות רגיש לכל ההיבטים, וכפי שהראנו מהמכתב המובא בספר היכל מנחם. תם ולא נשלם.

¹²⁰ שו"ע אדמו"ר מהד"ת ס' א' ס"ח.

¹²¹ פרט לר"ח ולראב"ן.

¹²² סברה זו היא סברת כותב שורות אלו ואיננה מחויבת כלל.

¹²³ היכל מנחם ח"ג עמ' נ"ד.

¹²⁴ שהוא אגב יום ההולדת של כותב שורות אלו.

¹²⁵ קונטרס יום טוב שני להעובר ממקום למקום מתוך משנת חב"ד לידידי הרה"ח הרב לו"י ראסקין, מו"ץ בקהלת חב"ד - לונדון.

¹²⁶ נתיבים בשדה השליחות ח"א עמ' קג ואילך.

¹²⁷ עי' בין השאר שיטת הרה"ח הרב ראסקין בקונטרס הנ"ל; שיטת הרה"ח הרב יצחק הכהן הענדל בספרו ממלכת כהנים ס' מ'; שיטת ידידי הרה"ח הרב שלמה הלפרן שהתפרסמה בהתמים (מוסף בית משיח) גליון מו לחודש תשרי ה'תשע"ח; שיטת ידידי הרה"ח הרב מיכאל שלמה אבישד, ועוד.